

Meedia tarbimine: kriitiline lugemine

Selles õppetunnis keskendutakse sellele, kuidas me meediat tarbime, olenemata sellest, millist meediat me tarbime. Vaatleme erinevaid lugemistehnikaid ja keskendume kriitilisele lugemisoskusele. Tund keskendub keelekasutusele meedias ja sellele, kuidas see kujundab meie tõlgendusi.

Kestus	90 minutit
Õpilaste tase	Keskmine, Edasijõudnud
Materjalid	• Ajalehed • Ligipääs telefonile või arvutile
Üldine oskuste areng	• Õppida, kuidas läheneda sisule kriitilisemalt
Tegevused	1. Teooria - 10 minutit - õpetajakeskne Õpetaja tutvustab kriitilise lugemisoskuse põhimõtteid ja tähtsust meediapädevuses. <i>Eesmärk: Õpilased tutvuvad kriitilise lugemisega</i> 2. Harjutus - 25 minutit — individuaalne töö, klassiga Õpilased loevad artiklit ja püüavad kindlaks teha, kas selles võetakse kindel seisukoht käsitletava küsimuse kohta. <i>Eesmärk: õpilased oskavad meedias ära tunda ka vähem selgesõnalisi hoiakuid</i>



	3. Teooria — 10 minutit — õpetajakeskne: Õpetaja tutvustab huvigruppide analüüsi teooriat ja seletab, kuidas see puudutab meediapädevust. <i>Eesmärk: õpilased õpivad tundma huvigruppide analüüsi</i> 4. Harjutus — 20 minutit — grupitöö Õpilased loevad artiklid ja analüüsivad selles esitatud seisukohtade motive, piiranguid ja mõjusid. <i>Eesmärk: õpilased rakendavad huvigruppide analüüsi meedia seisukohtade analüüsimiseks</i> 5. Arutelu — 20 minutit — klassiga Grupid esitlevad oma tööd ja arutavad, mida nad õppisid ja mis jäi analüüsist puudu. <i>Eesmärk: õpilased arutlevad oma töö üle ja saavad kindlaks teha, kas midagi jäi nende analüüsist puudu.</i>
Võtmesõnad	Kriitiline lugemine, Analüüsioskused, Uus meedia, Eelarvamused
Pedagoogilised nõuanded	- Klassis toimuvate arutelude käigus peaks õpetaja rõhutama keeleliste valikute tähtsust meediasisu analüüsimisel. Enamik arutelusid peaks siiski käsitlema õpilaste järeldusi/analüüsi. - Andke õpilastele piisavalt aega, et nad saaksid vajadusel mõlemat artiklit mitu korda lugeda - kriitiline lugemine võtab palju aega, eriti kui õpilased ei ole sellega veel harjunud. - Selles tunniplaanis kasutatud artiklid leiata jaotisest "Allikad", kuid võite neid vabalt muuta ja kohendada vastavalt oma vajadustele (kui vajate abi, et näha, kuidas klassiruumis kasutusele võtta väline materjal,



	vaadake Melita metoodilise juhendi peatükki "Klassiruumi materjalide ettevalmistamine").
--	--

Teooria

Kriitiline lugemine on meediapädevuse põhioskus, mis hõlmab kirjaliku või visuaalse sisu analüüsimist ja hindamist kriitilise ja küsitleva mõtteviisi abil. Kriitiline lugemine läheb edasi puhalt teabe omandamisest, vaid hõlmab ka aktiivset materjaliga tegelemist, autori vaatenurga arvestamist ning allika usaldusväärsuse ja usutavuse hindamist.

Kriitiline lugeja esitab küsimusi, uurib hoolikalt esitatud tõendeid ning püüab mõista sisu aluseks olevaid eeldusi ja võimalikke eelarvamusi. See oskus on meediapädevuse seisukohalt väga oluline, sest selle oskusega varustatud inimesed suudavad paremini orienteeruda laias ja sageli keerulises infoühiskonnas. See võimaldab õpilastel eristada usaldusväärset, hästi põhjendatud teavet sisust, mis võib olla eksitav, erapoolik või isegi vale. Kriitiline lugemine edendab ka teadlikkust laiemast ühiskondlikust ja kultuurilisest kontekstist, mille sees meediat luuakse ja tarbitakse, ning aitab kaasa teadlikumale, tähelepanelikumale ja vastutustundlikumale meediatarbijale.

Kriitiline lugemine võib õpilastele olla keeruline ja aeganõudev. Järgmised viis sammu annavad neile raamistiku artikli kriitiliseks lugemiseks ja uurimiseks. Need ei ole ammendavad, kuid kujutavad endast kindlat alust, millele oma kriitilise lugemise oskust ehitada:

1. Vaadake artikkel enne lugemist üle:

- Enne lugemist, alustage artikli üle vaatamisest, et saada üldine arusaam selle sisust. Vaadake pealkirja, alapealkirju ja kõiki lisatud pilte või graafikuid. Lugege sissejuhatust ja kokkuvõtet, et mõista peamisi punkte. See samm aitab luua konteksti enne üksikasjadesse süvenemist.

2. Tehke kindlaks autor ja allikas:

- Pange tähele, kes on artikli kirjutanud, ja kaaluge tema ekspertiisi ja teadmisi. Lisaks tehke kindlaks väljaanne või veebisait. Kas see on usaldusväärne allikas, mis on tuntud täpse ja usaldusväärse teabe poolest, või on see platvorm, mis



võib olla kallutatud? Allika tuvastamine on artikli usaldusväärsuse hindamisel ülioluline. Kui te ei tunne autorit ja/või kirjastajat, võtke aega lühikese uurimistöö tegemiseks.

3. Analüüsige sisu:

- Lugege artikkel põhjalikult läbi, pöörates tähelepanu keelekasutusele, toonile ja stiilile. Võtke arvesse autori vaatenurk ja võimalikud eelarvamused, mis võivad esineda. Otsige toetavaid tõendeid või viiteid, et hinnata esitatud info usaldusväärsust. Olge kriitiline kõigi väidete suhtes, millel puuduvad usaldusväärsed allikad.

4. Seadke kahtluse alla oletused ja argumendid:

- Tegelege sisuga, esitades kriitilisi küsimusi. Milliseid eeldusi teeb autor? Kas argumentides on loogilisi vigu või lünki? Kaaluge, kas esitatud tõendid toetavad autori väiteid, ja olge teadlik vastuargumentidest või alternatiivsetest seisukohtadest, mida ei ole käsitletud.

5. Võttes eelnev arvesse, sõnastage enda arvamus:

- Pärast artikli põhjalikku lugemist ja analüüsimist võtke hetkeks aega, et mõelda selle üle, mida olete teada saanud. Mõelge, kas teave on teie arvates veenev ja kas see on kooskõlas teiste usaldusväärsete allikatega, millega olete kokku puutunud. Sõnastage oma arvamus, mis põhineb teie kriitilisel sisuhinnangul.

Huvigruppide analüüsi tutvustamine

Huvigrupid on osapooled (ühiskonnagrupid, organisatsioonid), keda konkreetne otsus/olukord mõjutab. Näiteks kui arutatakse tööseadusi, on huvigruppideks töötajad ja tööandjad, kuna tööõiguse muudatused mõjutavad neid mõlemaid.

Huvigruppide analüüs tegeleb motiivide, piirangute ja mõjudega huvigruppidega seoses

- Motiivid: Mis ajendab huvigruppide käitumist? Näiteks on enamik tööandjaid motiveeritud maksimeerima oma kasumit.
- Piirangud: Kas nende motiivide saavutamist piiravad mingid välised tegurid? Näiteks piiravad töötajaid ja tööandjaid töösuhteid reguleerivad seadused ja normid.

- **Mõju:** Mida võib osapool võita või kaotada? Millised valikud nad eelistavad? Lühidalt öeldes hinnatakse, millise valiku tegemine on osalejale kulukam.

Huvigrupi analüüs ja meedia positsioon

Huvigruppide analüüs on kasulik selleks, et mõista, miks meedia tegutseb nii, nagu ta tegutseb. Esiteks aitab see meil mõelda **motiividele**. Nagu teised eraettevõtted, tegutseb enamik meediatest kasumimotivatsiooni alusel (erandiks on täielikult riiklikult rahastatud meedia, näiteks BBC). Meediamaaastikul väljendub see meediaväljaannete soovis suurendada oma publikut - mida suurem publik, seda suurem kasum.

Teiseks suunab see meid mõtlema **piirangutele**. Meedia omandiõigus on oluline, sest omanikud (avalik-õiguslikud või eraõiguslikud) võivad avaldada märkimisväärset kontrolli toimetamise poliitika (traditsiooniline meedia) või käitumisreeglite (sotsiaalmeedia) üle.

Lõpuks juhatab see meid kaaluma **mõju**. Teatud seisukohtade võtmine võib kahjustada meediat, sest see võib eemale tõugata lugejaskonda (õõnestades kasumimotivatsiooni) või tekitada omanike vastureaktsiooni. Lisaks sellele reageerib meedia välistele nõudmistele ja piirangutele ning kujundab neid narratiivide kaudu, mida ta edendab, ja konteksti kaudu, millele ta reageerib.

Harjutused

Harjutus 1

- 15 minutit: Andke õpilastele esimene artikkel ja andke neile aega selle lugemiseks. Nad peaksid artiklit iseseisvalt lugema ja seejärel läbima kriitilise lugemise 5 etappi.
- 10 minutit: Klass arutab rühmana vastuseid 5 küsimusele ja püüab vastata õpetaja küsimusele: Kas see artikkel võtab seisukohta?

Harjutus 2

- 15 minutit: Õpilastele antakse teine artikkel ja nad loevad seda. Võttes arvesse kõike, mida nad on õppinud huvigruppide analüüsi kohta, analüüsivad nad selle seisukoha motiivide, piirangute ja mõjude mõju.
- 5 minutit: Õpilased valivad oma rühmast kõneleja ning koguvad kõik oma mõtted ja järeldused kokku. Samuti peaksid nad valmistama ette vähemalt 2 küsimust teistele rühmadele - see võib olla midagi, mille suhtes nad oma rühma aruteludes eriarvamusele jäid, või midagi, mille suhtes nad tunnevad end selles artiklis kirglikult.



Aruteluküsimused

1. Miks on kriitiline lugemine tähtis digitaalsel ajastus?
2. Kuidas saab kriitiline lugemisoskus aidata inimestel tuvastada väär- ja valeinformatsiooni?
3. Millist rolli mängib kriitilises lugemises kinnitushälve (*confirmation bias*) ja kuidas saab seda leevendada? (kasutage seda küsimust ainult siis, kui olete käsitlenud õppetunde, kus mainitakse kinnitushälvet VÕI kui teie õpilased on selle mõistega tuttavad).
4. Kuidas saab kriitiline lugemisoskus ühiskonnale tervikuna kasu tuua?
5. Milline on meedia loojate eetiline vastutus kriitilise lugemise soodustamisel?

Seotud tunnid

Meedia tarbimine: täpne lugemine, Huvigrupid 1 - Huvigruppide tuvastamine meedias, Huvigrupid 2 - Huvigruppide eelarvamuste analüüsimine, Huvigrupid 3 - Näidisväärtlus

Allikad

[Nature Magazine - Why *Nature* supports Joe Biden for US president](#)

[Reuters - Al Jazeera journalist killed during Israeli raid in West Bank](#)

[The Daily Signal - Media, Liberals Quick to Blame Deadly Tornadoes on Climate Change](#)

